

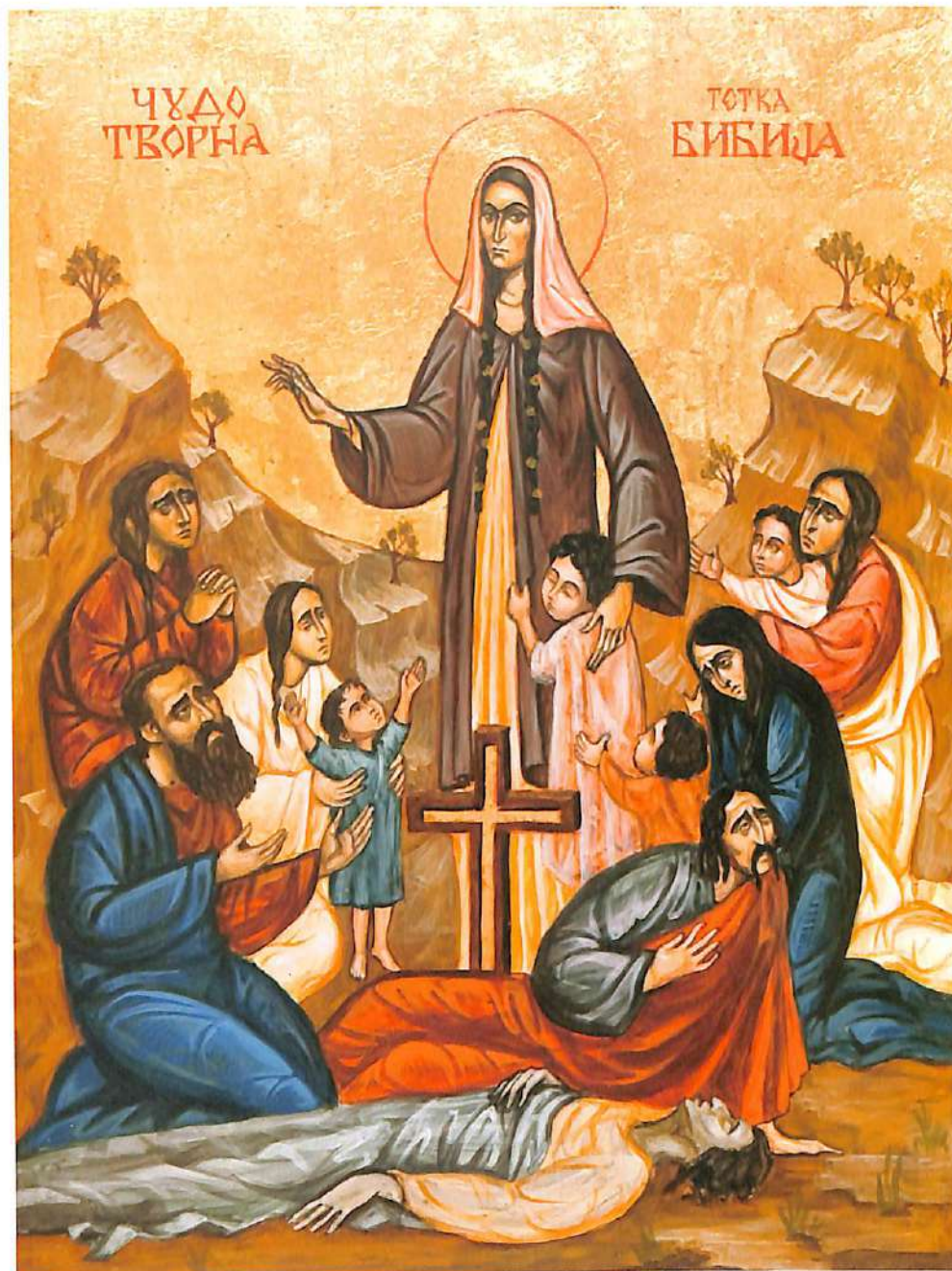
Република Србија
МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И
МАЊИНСКА ПРАВА

MUZEJ ROMSKE KULTURE

AN BIBIAKO SASTIPE

Dragoljub
Acković

Beograd 2010.

KO JE BIBIJA I OD KADA JE ROMI SLAVE

Bibi je, tvrdi Rajko Đurić, romski naziv za srodstvo: tetka (sestra majke odnosno oca, žena brata majke odnosno oca). Osim toga, taj termin se koristi u cilju iskazivanja poštovanja svakoj starijoj ženi romske zajednice. Tako se oslovljava i žensko božanstvo koje poštuju i slave neke grupe Roma u Srbiji. Oni veruju da je Bibi žena boga (ili majka boga), koja objedinjuje dobro i zlo. Tako Bibi podseća na indijsku boginju Durgu, koja se javlja kao Candi (Surova), Bhairavi (Strašna), Kali (Crna) i Tara (Spasiteljka). (Romske reči i nazivi devleski bibi, daždevnjak; kali bibi, kuga, pošast itd. ostatak su, izgleda, tog prastarog verovanja.) Romi veruju da je Bibi posebno naklonjena deci, koju bezuslovno štiti. O tome svedoče mnoge legende Roma u Srbiji. Ona važi za čudotvorno biće koje posećuje Rome i i spašava ih od teških bolesti, pre svega kuge. Prema legendi koju je objavio Rade Uhljak, Romi su već bili zaboravili ovo božanstvo. Bibi se, međutim, pojavila u snu jednoj staroj Romkinji i poručila joj je da je njeni sunarodnici, Romi, moraju slaviti. U protivnom, i deca te žene i deca svih Roma će umreti od teških i neizlečivih bolesti. Starica je potom pripremila žrtveni obred, odvela decu pod jednu krušku i nahranila ih tom „svetom hranom“. Bolestna deca su ozdravila i postala posebno otporna na kugu i druge zarazne bolesti. Kod Roma u Srbiji Bibi se kao pramajka zemlje prikazuje kao kokoš (khanji). Kada poleti, lete i pilici za njom a njeni pilici su đavoli, veštice, groznica, kolera i sve vrste bolesti. Po starijem predanju, božicu Bibi prate dva jagnjeta i dva anđela. Na ikoni Roma Srbije Bibi je prikazana kao mršava, koščata i visoka žena, sa dugom crnom neočešljanom kosom, obučena u crvenoj haljini i bosa.

Od kada se Bibija slavi među Romima, teško će biti utvrđeno, ali se sa velikom gurnošću može konstatovati da se za Bibiju znalo najverovatnije sredinom devetnaestog veka a možda i ranije.

Legenda o Bibiji, koja se može čuti među Romima u Srbiji, glasi ovako: „Davno je to bilo, kada se na zemlji pojavi neka opaka bolest, koju su jedni zvali čuma, a drugi kolera. Ta bolest je posmrtila mnogu decu.

I eto, u to doba pojavila se na zemlji naša tetkica Bibija. Odakle je ona došla, niko nam nije znao reći. Možda je i sa neba sišla; možda je i sam Bog poslao da pomogne sirotom romskom narodu i da spase njegovu dečicu od smrti. Zato što je hodajući po svetu učinila mnoga čuda, mi Romi verujemo da je nju sam Bog poslao na zemlju.

Legenda dalje veli, da je tog dana kad je Bibija sišla na zemlju, ceo dan padala kiša. I ona i njena dva jagnjeta, koja su išla za njom veoma su ozebli, pa je Bibija pošto je mrak već počeo da pada, zakucala na vrata nekog seoskog domaćina. Kucala je ona dugo na ta, ali i mnoga druga vrata. Niko nije hteo da joj otvori.

Sirota starica je već bila došla do kraja sela. I ona i njeni jaganjci su bili gladni i promrzli. U jednom trenutku, na nekom brežuljku, primetila je ona nekoliko

Dragoljub Acković

BIBIJAKO SASTIPE

- katalog izložbe -

ROMINTERPRESS
Beograd 2010.

*Izložba „Bibijako Sastipe!”,
realizovana je uz pomoć
Ministarstva za ljudska
i manjinska prava Republike Srbije
povodom obeležavanja romskog praznika
Bibija - Tetkica od 05. III do 05. V 2010.
u društvu ROM iz Beograda
i Muzeju Romske kulture.*

MUZEJ ROMSKE KULTURE

AN BIBIAKO SASTIPE

Dragoljub
Acković

ROMINTERPRESS · Beograd 2010.

<i>Izdavači:</i>	Muzej romske kulture i Rrominterpress
<i>Za izdavača:</i>	Miloš Acković, tehnički direktor Rrominterpress-a
<i>Autor izložbe i kataloga:</i>	Dragoljub Acković
<i>Saradnici na Izložbi:</i>	Marija Simonović i Srba Milovanov
<i>Fotografije:</i>	Muzej romske kulture Giussepe Salerno Nigel Dickinson
<i>Fotografija na naslovnoj strani:</i>	„OpenDesign Studio“, Beograd
<i>Priprema eksponata za Izložbu:</i>	Odeljenje za pripremu Izložbi Muzeja romske kulture
<i>Tehnička realizacija Izložbe:</i>	„Virtual magic“ Beograd
<i>Unos teksta i prevod rezimea na romski:</i>	Una Beriša
<i>Prevod rezimea na engleski</i>	Jovanka Ranković
<i>Korektora i lektura teksta Kataloga:</i>	Vesna Acković
<i>Design & Prepress:</i>	„OpenDesign Studio“, Beograd
<i>Tiraž:</i>	500 primeraka
<i>Štampa:</i>	„Paral“, Majke Angeline 3, Beograd

Realizacija ove Izložbe i Kataloga omogućena je sredstvima Ministarstva za ljudska i manjinska prava Republike Srbije, na čemu smo im veoma zahvalni.

UVOD

KO JE BIBIJA I OD KADA JE ROMI SLAVE

Bibi je tvrdi Rajko Đurić¹, romski naziv za srodstvo: tetka (sestra majke odnosno oca, žena brata majke odnosno oca). Osim toga, taj termin se koristi u cilju iskazivanja poštovanja svakoj starijoj ženi romske zajednice. Tako se oslovljava i žensko božanstvo koje poštuju i slave neke grupe Roma u Srbiji. Oni veruju da je Bibi žena Boga (ili majka Boga), koja objedinjuje dobro i zlo. Tako Bibi podseća na indijsku boginju Durgu, koja se javlja kao Candi (Surova), Bhairavi (Strašna), Kali (Crna) i Tara (Spasiteljka). (Romske reči i nazivi devleski bibi, daždevnjak; kali bibi, kuga, pošast itd. ostak su, izgleda, tog prastarog verovanja). Romi veruju da je Bibi posebno naklonjena deci, koju bezuslovno štiti. O tome svedoče mnoge legende Roma u Srbiji. Ona važi za čudotvorno biće koje posećuje Rome i i spašava ih od teških bolesti, pre svega kuge. Prema legendi koju je objavio Rade Uhlik, Romi su već bili zaboravili ovo božanstvo. Bibi se, međutim, pojavila u snu jednoj staroj Romkinji i poručila joj je da je njeni sunarodnici, Romi, moraju slaviti. U protivnom, i deca te žene i deca svih Roma će umreti od teških i neizlečivih bolesti. Starica je potom pripremila žrtveni obred, odvela decu pod jednu krušku i nahranila ih tom „svetom hranom“. Bolesna deca su ozdravila i postala posebno otporna na kugu i druge zarazne bolesti. Kod Roma

1 Đurić Rajko, Acković Dragoljub, Rečnik romskih simbola – rukopis

- 2 Novija romološka istraživanja pokazuju da se Bibija slavi u čitavom regionu Zapadnog Balkana, a ovaj rad prezentira samo neka od ovih otkrića.

u Srbiji Bibi se kao pramajka zemlje prikazuje kao kokoš (khanji). Kada poleti, lete i pilići za njom a njeni pilići su đavoli, veštice, groznica, kolera i sve vrste bolesti. Po starijem predanju, božicu Bibi prate dva jagnjeta i dva anđela. Na ikoni Roma Srbije Bibi je prikzana kao mršava, koščata i visoka žena, sa dugom crnom neočešljanom kosom, obučena u crvenoj haljini i bosa.

Od kada se Bibija slavi među Romima, teško će biti utvrđeno, ali se sa velikom sigurnošću može konstatovati da se za Bibiju znalo najverovatnije početkom devetnaestog veka a možda i ranije².

NAJSTARIJA ZABELEŽENA LEGENDA O TETKICI BIBIJI³

„Davno je to bilo, kada se na zemlji pojavi neka opaka bolest, koju su jedni zvali čuma⁴, a drugi kolera⁵.

Ta bolest je posmrtila mnogu decu.

I eto, u to doba pojavila se na zemlji naša tetkica Bibija. Odakle je ona došla, niko nam nije znao reći. Možda je i sa neba sišla; možda je i sam Bog poslao da pomogne sirotom romskom narodu i da spase njegovu dečicu od smrti. Zato što je hodajući po svetu počinila mnoga čuda, mi Romi verujemo da je nju sam Bog poslao na zemlju.

Legenda dalje veli, da je tog dana kad je Bibija sišla na zemlju, ceo dan padala kiša. I ona i njena dva jagnjeta, koja su išla za njom veoma su ozebli, pa je Bibija pošto je mrak već počeo da pada, zakucala na vrata nekog seoskog domaćina. Kucala je ona dugo na ta, ali i mnoga druga vrata. Niko nije hteo da joj otvori.

Sirota starica je već bila došla do kraja sela. I ona i njeni jaganjci su bili gladni i promrzli. U jednom trenutku, na nekom brežuljku, primetila je ona nekoliko usamljenih kuća. Pođe prema njima da tamo okuša sreću.

Kad je došla do samih kuća videla je da to nisu bile obične seoske kuće, nego iskopane u zemlji rupe i pokrивene odozgo korovinom. Ne ustežuće se ni malo, ona zakuca na prva vrata. Iz kuće se prvo začu detinji plač, pa ženski glas, naposletku muški. Zatim se vrata otvoriše, iz kuće pokulja najpre dim, pa se posle pomoli muška glava: „Ko si ti što tako dockan lupšaš na moja vrata?“ – „Ja sam Tetkica, sirota stara žena, sa svoja dva jagnjeta. Putujemo celoga dana, pa bi hteli da se malo odmorimo“. – „Uđite, iako mi je sva kuća

3 Romano lil – Ciganske Novine, broj 2. 1935. godina

4 Čuma je naš narodni naziv za kugu. U narodnom verovanju čuma (kuga) je stara i ružna žena buljavih očiju i raščupane kose. Prema vjerovanju, čuma u kuću dolazi noću sa tavana ili kroz dimnjak. Nosi zemljani lonac sa strelama kojima ubija svoje žrtve. Zato uveče ne valja ostavljati neoprane sudove, jer čuma kad dođe grebe posude svojim prljavim noktima i zatruje ga. Čumindan je praznik za koji se kaže da je i cincarska slava. Verovalo se da nema leka onome ko se tad opako razboli. Mnoge žene su zato ovaj dan postile. U nekim mestima su na taj dan održavane zavetine i svetkovine u kojima je učestvovalo celo naselje a sve radi zaštite zdravlja i imetka, a svetkuje se i kao zanatlijska slava.

5 Kolera je akutna infekcija koju uzrokuje bakterija *Vibrio cholerae* i koja zahvata celo tanko crevo. Ova bakterija luči toksin, koji izaziva povećanu sekreciju vode i elektrolita (pre svega jone hlora) u tankom crevu, što može dovesti do teške dehidracije obolelog i poremećaja acido – bazne ravnoteže. Kolera je karakteristična po tome što izaziva prolive, povraćanja, grčeve u mišićima, dehidraciju i kolaps.

- 6 U nekim krajevima ne pominju jagnjad već kučiće. Bibi – tetka, vele: je božja majka, hoda u prnjama, sa štapom, a prati je uvijek pseto. Rano zorom, kada Romi spavaju u čergama, ona prolazi i tera bolest od njih. Ovaj iskaz je dokaz da je Bibija slavljena još u vreme dok su Romi bili čergari, tj da to nije praznik samo sedanernih Roma. Pas koji je njen saputnik a ne dva jagnjeta je dokaz da je to predhrišćanski prežitak
- 7 Bibi, po mišljenju nekih autora, znači kuga, ali Romi u nekim krajevima isto tako nazivaju i lasicu ali i snahu. Zovu je i phuri – stara, a to znači znači i kuga. Neki Rom iz Valjeva, kako tvrdi Rade Uhlik: kad je pomenuo Bibiju, od straha je rekao: „Pojedem joj krv! Grupa Roma koji se nazivaju Tamari, koji žive u Čačku, tvrde, kao i mnoge druge romske grupe, da je Bibija zaštitnica njihove dece I prema njoj se odnose sa velikim poštovanjem.

samo od jedne sobe, u kojoj jedva da stanemo ja, moja žena i šestoro dece. Uđite i dobro mi došli.

I uđe u cigansku zemunicu. Tetkica sa svoja dva jagnjeta⁶. A unutra je bilo mnogo tesno. U sredini je tinjao stari panj. Okolo ognjišta je na slami polegalo šestoro dece, sva ispod deset godina starosti. I svo šestoro dece je bilo bolesno od iste bolesti, koja je već duže vreme harala po selu. Osim nekoliko kora hleba, ništa više nije u kući bilo toga dana za jelo.

Videći koliko je Tetkica ozebla i sažalivši se na njene jaganjce, domaćin je hteo da dva bolesna deteta odmakne od vatre i da tako načini mesta za goste.

Ali, Tetkica to nije dozvolila, nego je sela na slamu u jedan prazan ugao sobe i metnuvši na krilo svoja dva jagnjeta podelila je sa njima koru hleba, koju joj je od sveg srca ponudio ovaj dobri domaćin. Tako su svi zaspali.

Kad bi sutra pred zoru, kroz san čuje domaćin da se nešto kreće po sobi. Otvori oči i pogleda, a ono Tetkica tek što nije otvorila vrata sa svojim jaganjcima da izađe iz sobe. – „Što žuriš, ženo, kuda ćeš, još je mrak. Posedi još malo, pogrej se. Noć je bila hladna. I založi se još malo. Imamo još nekoliko parčića hleba“, zaustavlja je domaćin. – „Hvala ti, dobri čoveče. Ti nama toliko, a tebi Bog hiljadu i hiljadu puta više. Ali ja moram da idem. – „Pa ko si ti ženo, što sa jaganjcima po ovome vremenu po svetu ideš?“ – „Ja sam Tetkica – Bibija⁷. Došla sam da vidim, živi li svet po božijim savetima. Ovaj pomor koji po selu hoda, od Boga je. To je kazna za greške. Ti si mene sinoć lepo primio, nahranio si mene i moja dva jagnjeta, onim čime si mogao i tvoja će deca sva da ozdrave. Onima koji me nisu sa moja dva jagnjeta hteli da prime, umreće sva bolesna deca, i druga će im se razboleti, pa će i ona umreti. I reci svim našim Romima, neka nikad ne oteraju od svojih vratiju putnika koji traži prenoćište, a neka svakome koji moli za parče hleba daju svoj poslednji

komad. Vi to činite njima, a ja ću se brinuti o vašoj deci. – I slavite svake godine moj dan, i volite me i spominjite me.“

To rekavši Tetkica otvori vrata i nestade zajedno sa njena dva jagnjeta. A mi Romi od toga dana svake godine slavimo njen dan. Svakog koji zakuca na naša vrata primamo na konak, a ko moli za parče hleba dajemo mu. To su videle mnoge naše komšije Srbi i oni to isto čine“.

Foto: Giuseppe Salerno

